

Angelita Escó Nos

Gener és el mes de l'any on el foc adquireix el màxim protagonisme a molts llocs. Tots coneixem l'ús ritual que té amb les santantonades per les comarques valencianes, en les diferents manifestacions de fogueres, traques, castells de foc, brases, ciris, atxes...

El poeta, filòsof i polític grec Empèdocles (Agrigent, Sicília, c. 490 a. C.) concep l'univers com la combinació contínua de quatre elements eternals i indestructibles: aigua, aire, foc i terra. Sobre aquests elements actuaven dos principis: l'amor que els uneix i els manté en ordre i l'odi que els separa, diversifica i individualitza.

Puix bé, de tots quatre elements, els que més ens fascina és el foc, emprat per a tantes coses i que tantes temàtiques té.

El foc és notable per la gran varietat de fenòmens en els que pren part. Té ús industrial, de locomoció, militar, artístic, teològic, religiós, en tauromàquia, física, veterinària, medicina, pirotècnia, botànica, astrologia, meteorologia, etnografia, fitopatologia, etc.

S'enten el foc com desprendiment de calor i llum, produït per la combustió d'un cos. Diem foc a la matèria encesa en brasa o flama, com carbó, llenya, mineral, etc. També cos en estat de combustió o un incendi o foguera per enviar senyals.

En sentit figurat es diu foc a la passió, a l'entusiasme. Ardor amb que es lluita o discuteix. També s'enten com a foc la casa o domicili, lloc on es viu amb la família.

Així a l'antiguitat, era costum que la pedra de la llar, destinada a contindre i conservar el foc, fora associada a les reunions familiars. Es trobava a la sala principal de la casa atenenca i a l'atri de la casa romana. Cap al segle XII el foc el tenim instal·lat a les habitacions amb xemeneia i al seu voltant es col·locaven bancs de pedra o de fusta.

Actualment a l'àmbit domèstic es pot dir que tota la canalla sent una atracció especial vers el foc. De menuts sempre ens hem quedat bocabadats observant les capritxoses llengües de flames i les espurnes com s'elevaven pel fumeral, empentades pel corrent d'aire, al temps que sentíem l'agradable escalfor que ens posava les galtes vermelles. Quantes voltes no hem pogut ressitir la temptació d'agafar del foc una rameta amb la punta encesa i movent-la, dibuixàvem imaginàries formes a l'espai! Ara que, més d'un o una haurà sentit l'insistent advertiment dels majors, inventat per a que no ens vinguera cap infortuny en manipular cosa tan perillosa: "Si jugues amb foc, esta nit et pixaràs al llit". Com eres molt menut, t'ho

creies i el soltaves, al temps que cavil·laves pensatiu quina relació podia tindre el foc amb el fet fisiològic amb el que t'amenaçaven els adults, però al matí següent, per si de cas, també passaves la mà pels llençols per temptar qualsevol humitat per si s'havia complert el malefici, com els majors sabien tant!

REFRANYS I LOCUCIONS AL VOLTANT DEL FOC

Alguns refranys o frases fetes són ben interessants, ja que són tan propis de la llengua valenciana que sols nosaltres els entenem perquè hi ha paraules que no responen al seu sentit literal, cal agafar-les en sentit figurat i de doble sentit, per la qual cosa s'escapa la seua significació a las persones que desconeixen la idiosincràcia dels valencians.

A foc lent, significa el mal o perjudici que es va fent a poc a poc i sense soroll.

Atiar el foc, activar una rinya, fomentat una contesa.

Atiar les passions, col·laborar a afluir els sentiments.

Eixir-li foc pels ulls, manifestar gran ràbia o ira.

Fugir del foc i caure a les brases, es vols fugir d'una desgràcia i es cau a una altra.

El foc representa una forta per tothom